

**Kaip valgome
ir vartojame.**

**3 moduliui skirta
mokymosi medžiaga**

**Peer
Parliaments**

Make
yourself
heard

#MyWorldOurPlanet
#EUClimatePact

Šiame dokumente pateikiama nuomonė negali būti laikoma oficialia Europos Komisijos pozicija. Atkreipkite dėmesį, kad šiame dokumente pateikta informacija gali būti pasenusi, nes jis buvo parengtas 2022 m.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2024

© Europos Sąjunga, 2024.

Pakartotinio Europos Komisijos dokumentų naudojimo politika įgyvendinama pagal 2011 m. gruodžio 12 d. Komisijos sprendimą 2011/833/ES dėl pakartotinio Komisijos dokumentų naudojimo (OL L 330, 2011 12 14, p. 39), ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Jeigu nenurodyta kitaip, šį dokumentą leidžiama pakartotinai naudoti pagal „Creative Commons Attribution 4.0 International“ (CC BY 4.0) licenciją (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Tai reiškia, kad pakartotinis naudojimas leidžiamas, jeigu tinkamai nurodoma autorystė ir visi pakeitimai.

Norint naudoti ar atgaminti elementus, kurių autorių teisės nepriklauso Europos Sąjungai, gali reikėti gauti tiesioginį atitinkamų teisių turėtojų leidimą.

Kaip valgome ir vartojame: tvarus maistas

1 klausimas

Kaip valgyti tvariau ir švaistyti mažiau maisto? **Peržiūrėkite toliau pateiktus variantus, aptarkite** juos su savo grupe ir **išrikiuokite juos** pagal tai, kurie sprendimai jums atrodo geriausi.

Taškai	Variantas
5 taškai	B
4 taškai	C
3 taškai	A
2 taškai	E
1 taškas	D

Balsavimo pavyzdys

- A** Maisto produktus reikia **ženklinti etiketėmis, nurodant informaciją** apie jų poveikį sveikatai, aplinkai ir klimatui, nepaisant to, kur jie pagaminti.
- B** Turi būti reikalaujama, kad restoranai ir maisto produktų mažmenininkai **skaidriai pateiktų informaciją apie jų** veikloje susidarančias maisto atliekas ir stengtųsi mažinti arba sustabdytų maisto švaistymą.
- C** Maisto produktų kainoje turėtų geriau atsispindėti jų **poveikis aplinkai ir klimatui**.
- D** Žemės ūkis turėtų būti radikaliai pertvarkytas, kad ūkininkai naudotų **mažiau trąšų ir pesticidų** bei rinktųsi organines trąšas, kur tai yra būtina. Jiems taip pat turėtų būti teikiama didesnė parama **siekiant apsaugoti biologinę įvairovę** ir mažiau kenkti aplinkai ir sveikatai.
- E** Kokių **kitų sprendimų** sugalvojote?

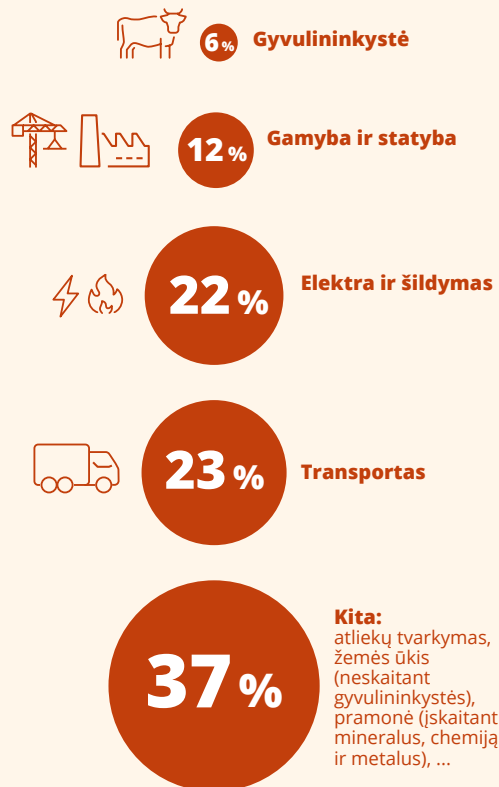
Kontekstas

Trečdalyje pasaulyje išmetamo šiltnamio efekta sukeliančių dujų kiekio galima priskirti maisto sistemai ir jo tiekimo grandinei. Šiam skaičiui taip pat priskiriama pasėlių ir gyvulininkystės produkcija, žemės naudojimo paskirties keitimas (įskaitant miškų naikinimą), transformavimas, pakavimas, transportavimas ir platinimas, mažmeninė prekyba, maisto sandėliavimas ir ruošimas bei maisto švaistymas vartojimo vietoje.

Beveik 15 proc. pasaulyje išmetamo šiltnamio efekta sukeliančių dujų kiekio susidaro dėl gyvulininkystės produkcijos. Jautiena ir karvės pienas – tai prekės, dėl kurių susidaro didžiausia tarša, atitinkamai 41 proc. ir 20 proc. bendro šiltnamio efekta sukeliančių dujų kiekio, susidarančio iš gyvulininkystės. Europos žemės ūkis išmeta 10 proc. ES išmetamo šiltnamio efekta sukeliančių dujų kiekio ir beveik 60 proc. šio kiekio susidaro gyvulininkystės sektoriuje. Tačiau čia neatsižvelgiama į gyvulių auginimo naudą, žinant, koks kiekis anglies dioksido sukauptas pievose ir turtingos biologinės įvairovės ganyklose.

Esami maisto vartojimo modeliai yra netvarūs aplinkos ir sveikatos požiūriu. Iki šiol ES suvartojama daugiau raudonos mėsos, cukraus, druskos ir riebalų, nei rekomenduojama. Perėjus prie subalansuotos mitybos, kurioje būtų mažiau rafinuoto cukraus ir daugiau augalinio maisto, ypač šviežių vaisių ir daržovių, sumažėtų ne tik gyvybei pavojingų ligų rizika, bet ir maisto sistemos poveikis aplinkai.

2020 metais Europos Komisija paskelbė savo strategiją „Nuo ūkio iki stalo“, siekdama padaryti maisto sistemą sąžiningą, sveiką ir tausojančią aplinką – nuo gamybos ir perdirbimo iki vartojimo ir atliekų tvarkymo. Ši strategija yra Europos žaliojo kurso dalis ir ja siekiama skatinti tvarų maisto vartojimą, remti perėjimą prie sveikos ir tvarios mitybos ir mažinti maisto švaistymą. Joje numatyta keletas tikslų mažinti maisto gamybos poveikį, įskaitant tikslą iki 2030 metų bent 25 proc. ES žemės ūkio paskirties žemėse jau vykdyti ekologinį ūkininkavimą. Tai maždaug tris kartus daugiau nei 2019 metais.

Išmetamas šiltnamio efekta sukeliamų dujų kiekis pagal sektorius 2019 m.

Tvarios maisto produktų gamybos ES 2030 metų tikslai

Kaip valgome
ir vartojame:
tvarus maistas

Aiškus maisto ženklimas – tai neatsiejama perėjimo prie tvarios maisto sistemos dalis, nes taip vartotojams suteikiama galimybė rinktis sveikesnius ir tvaresnius maisto produktus pasinaudojant informacija.

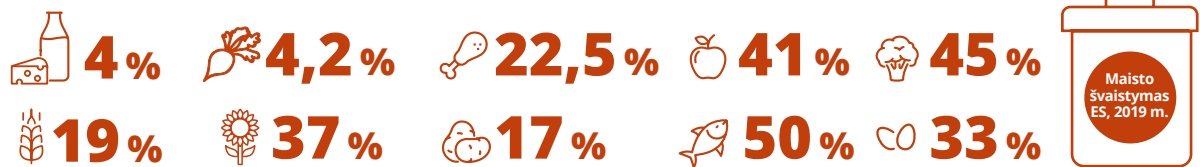
Vartotojai vis labiau domisi informacija apie tai, kokia jų produktų kilmė (kai kada tai daroma siekiant remti vietos gamintojus), kaip jie perdirbti ir kokios jų svarbiausios maistinės vertės.

Nėra patikimų duomenų apie žaliajo maisto etikečių (ekologinio ženklo) skaičių Europoje. Ekologinio ženklo indekse nurodoma daugiau kaip 70 ekologinių ženklų, įskaitant anglies dioksido mažinimo ženklą, kuriuo įrodoma, kad produkto anglies dioksido išmetimo rodiklis buvo išmatuotas ir kad gamintojas įsipareigojo mažinti šį išmetimo rodiklį. Neseniai apklausus 10 000 ES vartotojų du trečdaliai nurodė remiantys anglies dioksido ženklimą ant produkto.

Neseniai priimtoje Komisijos strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ skelbiama, kad bus kuriama tvarus maisto ženklavimo sistema, kurioje bus integruoti maistiniai, klimato, aplinkosaugos ir socialiniai veiksniai.

**Kaip valgome
ir vartojame:
tvarus maistas**

Visoje maisto tiekimo grandinėje patiriama maisto nuotolių arba maistas yra švaistomas, ypač perdirbimo ir gamybos metu parduotuvėse, restoranuose, valgyklose ir namuose. 2011 metais ES susidarė 129 megatonos maisto atliekų, o tai atitinka 20 proc. maisto gamybos kiekio. Daugiausiai iššvaistoma daržovių, vaisių ir grūdų maisto grupėms priskiriamų produktų.

Europos Komisijos strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ siūlomi teisiškai privalomi maisto švaistymo mažinimo visoje ES tikslai. Kai kurios narės jau pačios išsikėlė tikslus. Pavyzdžiui, Prancūzijoje maisto platintojai ir dideli maitinimo paslaugų teikėjai kalėjimuose, ligoninėse ir mokyklose iki 2025 m. turi sumažinti maisto atliekų kiekį 50 proc., o komerciniai maitinimo paslaugų teikėjai ir kiti tai turi padaryti iki 2030 metų.

Pasak ne pelno siekiančios organizacijos „Project Drawdown“, maisto švaistymo mažinimas būtų aktualiausias sprendimas, kuris padėtų greitai sumažinti žemės ūkio, miškininkystės ir kitaip žemę naudojančių sektorių (vadinamojo AFOLU) išmetamų teršalų kiekį, tuomet 2020–2050 metais šį skaičių būtų galima sumažinti 90 gigatonų.

Namų ūkiuose susidaro 52 proc. viso ES iššvaistomo maisto. Maisto paslaugų sektorius (pvz., restoranai ir maisto paslaugų teikėjai), didmenininkai ir mažmenininkai (prekybos centrai ir nuolaidų parduotuvės) kartu 17 proc. viso iššvaistomo maisto.

Iki 10 proc. kasmet susidarantių ES maisto atliekų yra susiję su maisto produktų etiketėse nurodomomis datomis „Tinka vartoti iki“ ir „Geriausias iki“. Geriau ženklinant datas ir aiškiau suvokiant, ką tai reiškia, geriau apsaugotume nuo maisto švaistymo ir jį mažintume.

Jei negalima apsaugoti nuo maisto švaistymo, šiuos perteklinius maisto produktus geriausia perskirstyti nepasiturintiems žmonėms. Todėl Komisija priėmė ES maisto paramos gaires, skirtas padėti perteklinių maisto produktų platintojams ir gavėjams.

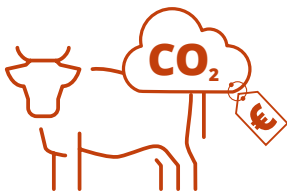
Dar 2016 metais Prancūzija priėmė įstatymą, kuriuo reikalaujama, kad dideli prekybos centrai pasirašytų maisto paramos susitarimą su įgaliotomis labdaros organizacijomis. Tačiau kritikai teigia, kad pakaktų atiduoti vos 1 proc. prekybos centrų perteklinio maisto produktų, ir šis teisinis reikalavimas būtų įvykdytas.

**Kaip valgome
ir vartojame:
tvarus maistas**

Maisto kainos

Kaip nurodyta Europos Komisijos strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“, mokesčių pokyčiai turėtų paskatinti vartotojus rinktis tvarią ir sveiką mitybą. Kol kas jokia šalis nėra nustačiusi konkrečiai su maistu susijusios anglies dioksido rinkliavos. Tačiau Švedijoje atliktas tyrimas parodė, kad tokio pobūdžio mokesčiai būtų veiksmingi: hipotetinis mėsos ir pieno produktų mokestis, kurio tarifą lemtų konkretaus produkto poveikis aplinkai, sumažintų su gyvulininkyste susijusį išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį 12 proc.

Vokietijoje maisto prekėms taikomas mažesnis PVM (7 proc.) nei ne maisto prekėms (19 proc.). Federacinė aplinkos apsaugos agentūra pasiūlė panaikinti PVM lengvatą gyvūniniais produktams (ir nustatyti 19 proc. PVM), bet taip pat dar labiau sumažinti PVM augaliniams produktams. Mėsos ir pieno produktai pabrangtų, o bulvės, morkos, miltai ir kt. atpigėtų, tai sušvelnintų nepageidaujamus šalutinius poveikius žemas pajamas gaunantiems namų ūkiams.

Tačiau labai svarbu pasirūpinti, kad pažeidžiamos grupės nebūtų nesąžiningai paveiktos.

Neseniai ES reformavo savo bendrąją žemės ūkio politiką. Šia reforma užtikrinama, kad ateityje Europos smulkieji ir vidutiniai gamintojai gautų bent 10 proc. ES tiesioginės paramos pajamoms. Be to, ketvirtis tiesioginių mokėjimų bus perskirstyta ekologinėms sistemoms, pvz., ekologiniam ūkininkavimui ir gyvūnų gerovės gerinimui. Bendrai šiomis naujomis priemonėmis būtų pasiekta, kad vietoje ir tvariai pagaminami maisto produktai vartotojams atpigėtų.

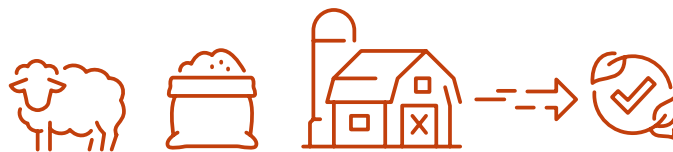
Mėsos ir pieno produktų vartojimas visoje ES turi socialinę reikšmę ir su šiais maisto produktais susijusios gilios tradicijos. Elgesio keitimas bus nelengvas ilgalaikis procesas, ypač atsižvelgiant į tai, kad veganiški pakaitalai dar nėra plačiai prieinami ir įperkami.

**Kaip valgome
ir vartojame:
tvarus maistas**

© Europos Sąjunga

2019 metais žemės ūkio sektorius sudarė apie 10 proc. visų ES išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų, dėl metano, susidarancio galvijams virškinant maistą ir esančio gyvūnų mėšle azoto oksido, gaunamo iš trąšų.

Žemės ūkyje naudojant cheminius pesticidus, skirtus konkrečioms augalams nuo ligų apsaugoti, teršiamas dirvožemis, vanduo ir oras, taip pat prarandama biologinė įvairovė ir gali būti pakenkta kitiems augalams, vabzdžiams, paukščiams, žinduoliams ir varliagyviams. Europos Komisija imsis veiksmų, kad perpus sumažintų bendrą cheminių pesticidų naudojimą ir riziką iki 2030 metų.

Ekologiniu ūkininkavimu siekiama gaminti maisto produktus naudojant natūralias medžiagas ir procesus. Žemė, kuri dirbama ekologiškai, pasižymi apie 30 proc. didesne biologine įvairove nei žemė, kuri dirbama įprastai.

Europos žaliasis kursas nustatė tikslą iki 2030 metų 25 proc. žemės ūkyje naudojamų žemės plotų turi būti naudojami ekologiškam ūkininkavimui. Tai tris kartus didesnė dalis, nei 2019 metais turėta bendroji 8,5 proc. dalis, nors ši dalis skirtingose valstybėse narėse labai nevienoda (žr. pav.).

2021 m. kovo mėn. Europos Komisija paskelbė ekologinį veiksmų planą, kuriuo siekiama skatinti ekologinių produktų poreikį, užtikrinant vartotojų pasitikėjimą ir remiant perėjimą prie ekologinio ūkininkavimo.

**Kaip valgome
ir vartojame:
tvarus maistas**

Kaip valgome ir vartojame: tvarus vartojimas

2 klausimas

Kaip geriausia skatinti tvarų vartojimą?
Peržiūrėkite toliau pateikiamus variantus, aptarkite juos su savo grupe ir **išrikiuokite juos** pagal tai, kurie sprendimai jums atrodo geriausi.

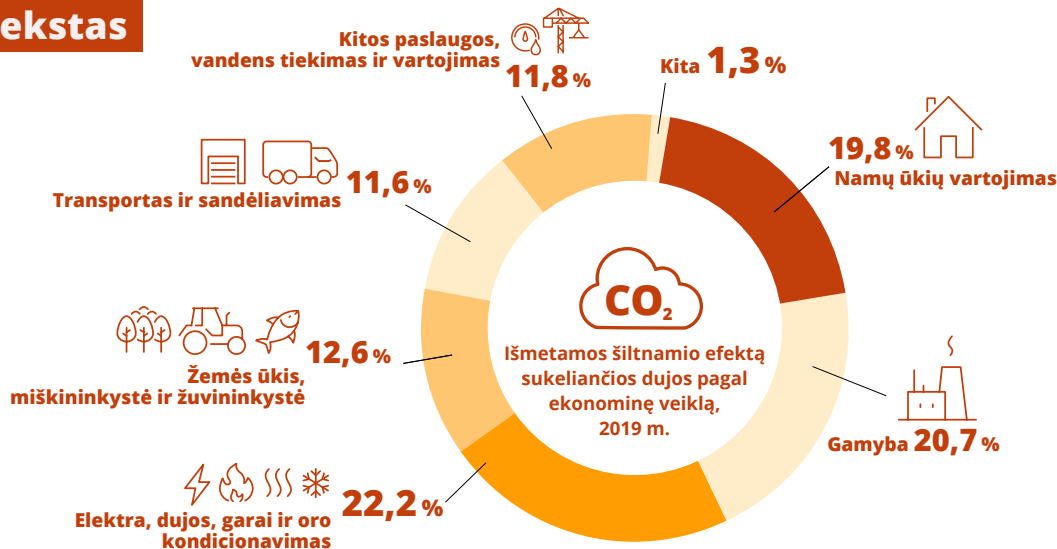
Taškai	Variantas
5 taškai	B
4 taškai	C
3 taškai	A
2 taškai	E
1 taškas	D

Balsavimo pavyzdys

- A** Įmonės ir viešojo sektoriaus institucijos turi **skaidriai pateikti informaciją, kokį poveikį jų produktai ir gamybos procesai** (taip pat jų tiekėjų) daro aplinkai ir žmonių sveikatai Europos Sąjungoje ir už jos ribų.
- B** **Poveikis sveikatai, aplinkai ir klimatui** turėtų geriau atsispindėti produktų kainoje. Vartotojams taip pat turėtų būti suteikta informacija apie šį poveikį (pvz., per ženklinių etiketėmis, didinant skaidrumą, skaitmeninėmis programėlėmis).
- C** **Minimali elektros prietaisų garantija** turėtų būti pailginta iki ilgesnio laikotarpio nei 2 metai o gamintojai turėtų sąlygas juos taisyti.
- D** **Vienkartiniai plastiko buteliai turi būti uždrausti** ir visoje ES turėtų būti daugkartinių butelių grąžinimo sistema.
- E** Kokių **kitų sprendimų** sugalvojote?

Kontekstas

2019 m. dėl namų ūkių vartojimo susidarė beveik penktadalis (19,8 proc.) ES išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, ir tai beveik tiek pat, kiek gamybos sektoriuje (20,7 proc.), ir šiek tiek mažiau nei elektros, dujų ir garų gamybos srityje (22,2 proc.).

Siekis iki 2030 metų 55 proc. sumažinti grynąjį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ES labai priklausys nuo to, kaip žmonės keis vartojimo įpročius ir stengsis mažinti vartojimą, pakartotinai naudoti, taisyti ir perdirbti gaminius, todėl labai gerai, kad europiečių informuotumas aplinkos klausimais jau didelis. Neseniai atliktoje visos Europos apklausoje 94 proc. respondentų nurodė, kad jiems asmeniškai svarbu saugoti aplinką. Daugiau kaip du trečdaliai sutiko, kad jų vartojimo įpročiai daro neigiamą poveikį aplinkai. Vartojimo ir gamybos modelių keitimas dažnai buvo nurodomas kaip geriausias būdas aplinkosauginėms problemoms įveikti.

Tačiau daug atliktų tyrimų parodė, kad nelengva pakeisti žmonių elgesį ir paskatinti gyventi ekologiškiau. Vartotojų pasirinkimą, ką pirkti ir kaip naudoti, lemia ne tik tvarumas, bet ir daug kitų veiksnių, pavyzdžiui, kaina, prieinamumas, patogumas, įprotis ir socialinės normos.

ES yra daug politikų, lemiančių vartotojų gebėjimą daryti tvarius pasirinkimus. Be kita ko, tai produktų aplinkosaugos reikalavimai, informacija ir ženklavimo reikalavimai (įskaitant savanorišką ES ekologinį ženklą), taisyklės dėl produktų garantijų ir atliekų teisės aktai, kuriais palengvinamas perdirbimas.

Kaip valgome ir vartojame: tvarus vartojimas

Tiekimo grandinės stebėseną

Kiekviena įmonė ir produktas palieka aplinkosauuginį pėdsaką. Šis pėdsakas apskaičiuojamas pagal įvairius poveikius aplinkai, kaip antai klimato kaitos, ozono sluoksnio ardymo, žemės naudojimo, išteklių išekvojimo, vandens vartojimo, energijos suvartojimo ir cheminių medžiagų naudojimo, taip pat kitus socialinius aspektus. Reikia plataus, visapusio požiūrio į produkto gyvavimo ciklą ir jį gaminančią įmonę (nuo žaliavų gavybos ir gamybos iki naudojimo ir gyvavimo ciklo pabaigos valdymo).

Šiuo metu įmonės neturi skaičiuoti savo aplinkosauuginio pėdsako. Tačiau nuo 2014 metų ES įstatymais reikalaujama, kad didelės įmonės atskleistų informaciją apie tai, kaip jos sprendžia socialines ir aplinkosaugos problemas savo tiekimo grandinėje. Tvarumo ataskaitų teikimas pagal šias taisykles kritikuojamas už tai, kad sunku atlikti palyginimus ir kad ne visada kalbama aktualiausiomis temomis.

Taigi Europos Komisija priėmė pasiūlymą kurti platesnio užmojo teisės aktą (Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvą), pagal kurį maždaug 50 000 Europos įmonių privalės teikti ataskaitas apie savo tvarumo rodiklius.

Svarbu, kad teiginiai apie įmonių ir produktų aplinkosauuginį veiksmingumą būtų patikimi, palyginami ir patikrinami visoje Europos Sąjungoje. Patikima aplinkosauuginė informacija leistų rinkos dalyviams – vartotojams, įmonėms, investuotojams – priimti ekologiškesnius sprendimus. Todėl Europos Komisija priims siūlomą ekologiškumo teiginių iniciatyvą, kuria užtikrinama, kad visi įmonių teikiami aplinkosauuginiai teiginiai būtų pagrįsti pasinaudojant standartiniais metodais.

**Kaip valgome
ir vartojame:
tvarus vartojimas**

Elektros ir elektroninės įrangos atliekos (EEJ atliekos) yra greičiausiai auganti ES atliekų rūšis. 2017 metais susidarė 10,4 mln. tonų EEJ atliekų, o tai sudaro truputį daugiau nei 20 kg vienam žmogui.

EEJ atliekoms priskiriami įvairūs įrenginiai, kaip antai kompiuteriai, šaldytuvai ir mobilieji telefonai, kurie pasiekė gyvavimo ciklo pabaigą ir kuriuos sudaro sudėtingas medžiagų kompleksas. Kai kurios iš jų yra pavojingos ir gali sukelti didelių aplinkosaugos ir sveikatos problemų, jei išmesti įrenginiai nebus tinkamai tvarkomi ir apdorojami. Šiuolaikinėje elektronikoje yra retų ir brangių medžiagų, kurias galima perdirbti ir pakartotinai naudoti, jei EEJ atliekos tvarkomos veiksmingai.

Neseniai atliktas tyrimas rodo, kad faktinis produktų gyvavimo ciklas yra daug trumpesnis nei numatytasis ar norimas jų gyvavimo ciklas.

Europos Sąjungoje vykdomos politikos ir teisės aktai, kuriais siekiama mažinti EEJ atliekų kiekį ir užtikrinti, kad jos būtų tinkamai tvarkomos. 2019 metais buvo priimti konkrečių gaminių teisės aktai skalbimo mašinoms, indaplovėms, televizoriams, lempoms ir šaldytuvams, siekiant pailginti šių gaminių gyvavimo ciklą nustatant taisykles dėl atsarginių dalių ir informacijos apie jų patvarumą bei taisymo prieinamumą.

ES taisyklėmis dėl produktų garantijų nustatomas dvejų metų teisinės garantijos laikotarpis. Jei garantiniu laikotarpiu išaiškėja, kad gaminys turi trūkumų, pardavėjas privalo pataisyti arba pakeisti jį, o jei to negalima padaryti, pardavėjas turi pasiūlyti nuolaidą arba grąžinti sumokėtus pinigus.

**Kaip valgome
ir vartojame:
tvarus vartojimas**

Vienkartiniai plastikiniai buteliai ir grąžinimo sistemos

Plastikinis butelis visiškai susiskaido per 450 metų. Šio proceso metu į aplinką išsiskiria mikroplastikas, o jo poveikis dar nevisiškai žinomas. Plastiko sudėtyje dažnai būna potencialiai nuodingų cheminių medžiagų, kurios gali būti kenksmingos jas įkvėpiantiems gyvūnams arba žmonėms.

Plastiko buteliai daugiausia gaminami iš polietileno tereftalato (PET) – naftos produkto, kuris per visą savo gyvavimo ciklą palieka didelį anglies dioksido pėdsaką. Skaičiuojama, kad vienam plastikiam buteliui pagaminti reikia maždaug ketvirčio butelio naftos. Be to, gaminant vienkartinį plastikinį butelį suvartojami penki litrai vandens.

Vienkartiniai plastikiniai buteliai taip pat kenksmingi gyvūnams. Plastikiniai dangteliai dažnai atsiduria jūros dugne, o jūrų gyvūnai palaiko juos maistu. Kai kurie jais užspringsta, kiti miršta nuo toksinų, kuriuos butelių dangteliai išskiria jų skrandyje.

ES vienkartinių plastikinių gaminių direktyva nustatomi plastikinių butelių perdirbimo ir surinkimo tikslai. Plastikiniai buteliai iki 2025 metų jau turės būti gaminami bent iš 25 proc. perdirbto plastiko (iki 2030 m. šis skaičius pakils iki 30 proc.), o 77 proc. plastikinių butelių turės būti surenkama atskirai (2029 m. šis skaičius pakils iki 90 proc.).

Neplanuojama uždrausti vienkartinių plastikinių butelių. Tokio draudimo poveikis aplinkai gali būti nevienareikšmis, nes jei vietoj plastiko būtų naudojami daugkartinio naudojimo plieniniai ir aliuminio buteliai, nauda aplinkai daugiausia priklausytų nuo to, ar jie būtų naudojami dažnai. Taip pat yra su stikliniais buteliais (0,75 l) – kiekvieną tokį butelį reikia pakartotinai panaudoti bent tris kartus, kad jo poveikis aplinkai prilygtų PET butelių (0,5 l) daromam poveikiui, atsižvelgiant į atskirus šaltinius ir vietos sąlygas.

Geriamojo vandens direktyva valstybės narės raginamos skatinti žmones vartoti vandentiekio vandenį, siekiant sumažinti išpilstyto į butelius vandens vartojimą, o tokiu būdu ir atsiduriančio į upes ir jūrose plastiko kiekį.

**Kaip valgome
ir vartojame:
tvarus vartojimas**

Ar norėtumėte pasidalinti savo nuomone apie ES klimato politikas su žmonėmis iš visos Europos?

Kaip galėtumėte prisidėti prie neutralaus poveikio klimatui Europos? Kalbėkite ir dalyvaukite!

Kaip galite prisidėti prie neutralaus poveikio klimatui Europos

Valgyti daugiau augalinio maisto

Mažinti suvartojamos per savaitę mėsos kiekį.

Valgyti vietinį ir sezoninį maistą

Valgyti jūsų regione pagamintą ir įprastu jo augimo metų laiku užaugintą maistą.

Švaistyti mažiau maisto

Mažinti iššvaistomo arba išmetamo jūsų namuose maisto kiekį.

Taisyti ir naudoti pakartotinai

Taisykite daiktus, užuot pirktę naujus.

Dėvėkite drabužius ilgai

Pirkite mažiau drabužių ir dėvėkite juos ilgiau.

Ar norite gauti „Peer Parlaments“ naujienas ir rezultatus?

A norėtumėte patys globoti „Peer Parliament“?